

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**Українська словесність у полікультурно-освітньому
просторі сьогодення**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23-24 вересня 2021 року

Одеса – 2021

Г69

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 3 від 18 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія:

Копусь О.А., перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи

Кон О. О., декан історико-філологічного факультету;

Кучерява О. А., завідувач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Прокопенко Л. І., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Босак Н. Ф., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний редактор*)

Євтушина Т. О., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний секретар*)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мельник С. М. – к.філол.н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Державного університету «Одеська політехніка»

Караман С. О. – д.пед.н., професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету Бориса Грінченка

Г69 Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції /відп. ред. Ж.Д.Горіна]. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. 184 с.

За зміст тез наукових доповідей, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу відповідальність несуть автори

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021
©кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін
©Автори статей, 2021

інтерпретації, аналізу, оцінювання інформації та створення власних медіатекстів тощо. Перспективами подальших досліджень може бути вивчення способів підвищення професійної компетентності вчителя української мови в питанні розроблення ефективних електронних освітніх ресурсів.

Література

1. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. № 10. С. 9–11.
2. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти* : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. – Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси. 2021. 400 с.
3. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)*. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/>
4. Кучерук Оксана. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2020. №3. С.9-12.
5. Семенов О., Ячменник М.М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: монографія. – Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2019. 211 с.

УДК 378:37.011.3-051:811.161,2+821.161.2

Оксана Кучерява

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ФОРМУВАННЯ АТМОСФЕРИ ПРОДУКТИВНОГО ПІЗНАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті порушено проблему формування творчої особистості студента філологічного факультету. Зокрема розкрито поняття «середовище продуктивного пізнання» та дидактичні можливості таких прийомів, як побудова інтелект карт, креативне письмо, розв’язання творчих задач на заняттях із сучасної української мови.

Ключові слова: *середовище продуктивного пізнання, творча особистість студента філологічного факультету, сучасна українська мова.*

According to the results of the World Economic Forum (2020), in the competency model of training such skills as creativity, originality and initiative, occupy a relevant position. The article raises the problem of forming student’s of the Faculty of Philology creative personality. The content of the concept «environment of productive cognition» and the main lines of creativity of the future teacher are specified. Initiated reconnaissance has a practical direction. The author focuses on the creative potential of educational material in the modern Ukrainian language.

Keywords: *environment of productive cognition, creative personality, students of the Faculty of Philology, modern Ukrainian language.*

Те, який внесок зробить кожна людина в довколишній світ, залежить від того, в яких стосунках вона перебуває зі своїм внутрішнім світом (сер Кен Робінсон)

Постановка проблеми. За результатами аналізу й досліджень, що проводила експертна група Всесвітнього економічного форуму [4], креативність — одна з ключових компетентностей, на яку звертають і будуть звертати увагу роботодавці в майбутньому. Фахівець, якого відрізняють такі риси, як ініціативність,

оригінальність, відкритість до нових ідей, гнучкість, самостійність у судженнях, швидше реагує на непередбачені зміни й виклики сьогодення та орієнтується в нестандартних ситуаціях. Для майбутніх учителів творчість особливо важлива, адже саме перед ними стоїть складне завдання — «дати учням можливість зрозуміти довколишній світ і власні таланти, щоб вирости щасливими людьми й активними, гуманними громадянами» [2, с. 23].

Аналіз досліджень. Проблема творчості й формування творчої особистості неодноразово порушувалась у психологічній (Д. Б. Богоявленська, Дж. Гілфорд, В. В. Давидов, Є. П. Ільїн, В. В. Клименко, О. М. Матюшкін, В. О. Моляко, В. А. Роменець, С. Л. Рубінштейн, Е. Торренс та інші) і педагогічній літературі (І. А. Зязюн, В. А. Кан-Калик, Н. В. Кічук, Л. М. Лузіна, О. М. Пехота, С. О. Сисоєва та інші). **Мета** цієї розвідки полягає у визначенні й методичному обґрунтуванні феномена «атмосфера продуктивного пізнання».

Викладення основного матеріалу. Зокрема, за визначенням С. О. Сисоєвої, творча особистість — це «креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації своїх творчих можливостей додаткових якостей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності» [3, с. 139]. Незаперечним є той факт, що творчий потенціал студентів можна активізувати й реалізувати в межах будь-якої дисципліни, якщо створити відповідні умови. Тому започаткована розвідка має практичний характер і спрямована на пошук ефективних шляхів урізноманітнення й вдосконалення лекційних і практичних занять у педагогічному університеті з метою формування творчої особистості студента, розкриття його внутрішнього світу.

У межах науково-дослідної роботи кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Університету Ушинського (2017–2021) «Українська словесність у культурно-освітньому просторі» окреслена проблема розроблялась з опорою на термінологію Н. Вейс Роберт. Ми звернулись до терміна «середовище продуктивного пізнання». У навчально-методичному посібнику «Освітні технології» за редакцією О. М. Пехоти *продуктивне середовище пізнання* О. М. Любарська визначає як «особливе середовище взаємодії інформаційного, пізнавального, психологічного, педагогічного, яке створює комфортні умови продуктивно-творчій діяльності» [1, с. 118]. Середовище продуктивного пізнання забезпечує творчу навчально-пізнавальну діяльність студентів й творчу психолого-педагогічну, організаційно-управлінську діяльність викладачів і охоплює весь період навчання та всі складові й напрями професійної підготовки студента, зокрема й такі основні лінії творчості майбутнього вчителя:

- 1) опанування педагогічної майстерності («вчитель-актор»);
- 2) активізація методичної творчості («вчитель-новатор»);
- 3) становлення особистості вчителя-вихователя («вчитель-організатор»);
- 4) розвиток природних здібностей і талентів («вчитель-митець, винахідник») тощо.

Як відомо, творча особистість формується у творчій діяльності, а для цього

лекційні і практичні заняття рекомендуємо будувати таким чином, щоб студенти могли а) співпрацювати; б) під іншим кутом зору подивитись на типові й нетипові проблеми, завдання, мовленнєві ситуації; в) обговорити свої невдачі, помилки й активізувати всі внутрішні ресурси для розв'язання творчих або проблемних завдань; г) здійснювати самоаналіз результатів творчої діяльності.

Крім того, на лекційних і практичних заняттях із сучасної української мови було апробовано різноманітні методи й прийоми формування творчої особистості студента. Атмосфера продуктивного пізнання дозволяла студентам відступити від шаблонного виконання вправ і завдань та моделювати, імпровізувати, творити, розкривати свій внутрішній світ, свої таланти.

Наприклад, у підготовці й обговоренні теоретичних питань використовувались інтелект карти. Карти асоціацій, або інтелект-карти («mind map»), — один з ефективних методичних інструментів візуалізації й структурування важливої інформації. Такий вид роботи не лише дозволяє детально розглянути складне питання, з'ясувати прогалини в проблемі, що вивчається, а й розвивати творче мислення, адже в кожного студента інтелект-карта буде своя. Різні кольори й форми, самостійно обрана техніка й схема, можливість використовувати малюнки, символи, опора на асоціативні зв'язки змушує кожного студента шукати власний спосіб подачі теоретичного й практичного матеріалу.

У формуванні мовних і мовленнєвих умінь та навичок ефективним виявився метод креативного письма, який у зарубіжній методиці характеризують як письмо нетрадиційних жанрів. Студентам пропонувались не лише вправи на продовження, перебудову, редагування, а й використовувались різноманітні поетичні прийоми («11 слів», сенкан, хоку), і такі жанри, як есе, етюди, мініатюри, твори-замальовки, асоціативне письмо. Творчі письмові завдання озброюють студентів новими жанрами й художніми прийомами, позитивно впливають на розвиток нестандартного мислення й пошук власного стилю написання. Окреме місце посідав прийом розв'язання творчих задач, які містили умову й запитання, у пошуках відповіді на яке студенти опрацьовували мовний і лінгвокультурологічний матеріал, звертались до різних джерел (наукових і фольклорних праць, різних видів мистецтва, власного досвіду) й творчо презентували зібраний матеріал.

В організації продуктивного середовища пізнання важливо враховувати й такі фактори, як створення сприятливого емоційного мікроклімату в колективі і на заняттях, постійне підкріплення пізнавального інтересу, позитивна мотивація, використання міждисциплінарних зв'язків, різноманітних форм, технологій, методів і прийомів творчого розвитку особистості.

У **висновку** хотілося б звернутись до слів Кена Робінсона, що не випадково були обрані як епіграф: якщо ми будемо уважними до внутрішнього світу студентів, ми допоможемо їм розкрити, віднайти себе; а тоді можна сподіватись, що виховані у творчій атмосфері майбутні вчителі будуть створювати відповідні умови для творчого розвитку своїх учнів.

Література

1. *Освітні технології* : навч.-метод. посібник / за ред. О. М. Пехоти. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 255 с.
2. *Робінсон Кен, Ароніка Лу*. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / переклала з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис. 2018. 256 с.
3. *Сисоєва С. О.* Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344с.
4. *These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them*. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them?> (дата звернення: 01.10.2021).

Українська література
УДК 82.091

Артур Малиновський

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

ПОЕТИКА ІСТОРІЙ ЯК ГРА КОЛОНІАЛЬНОЮ ЕКЗОТИКОЮ
(«Головатый» Г.Ф.Квітки-Основ'яненка)

У статті йдеться про майже недосліджений твір Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Головатый (Материал для истории Малороссии)» з огляду на наявність у ньому елементів контрверсійного мовлення, альтернативної концепції національної історії. Розглянуто роль психоемоційного компоненту, родинного літописання і міжпоколінневої біографії в створенні регіональної моделі історії. Найголовнішим чинником постає інтеріоризація подієвого плану у внутрішні структури людської поведінки, побуту, емоційного переживання об'єктивної логіки того, що відбувалося в минулому. Застосовано поняття краєзнавчого, локального погляду на загальнонаціональне в контексті імперського. Обґрунтовано нову модель історизму, крізь призму якої виявляються шляхи розвитку національної прози.

Доведено, що карнавальність постає надзвичайно продуктивним інструментарієм у розкодуванні постколоніальних сенсів твору. Розглянуто засоби карнавалізації світу, серед яких перевдягання, маскування, різноманітні містифікації тощо. Цікавим моментом є співвіднесення зі світом навиворіт звичаєвого ладу Запорозької Січі. Встановлено цілий зв'язок між жанровою кумуляцією, нанизуванням анекдотів і життєвих казусів та засобами осмішування, карнавалізації. Акцентовано на особливій театральності, ігровому характері публічних акцій останнього запорожця, які вкладаються у фреймову структуру взаємодії суб'єктів. Виокремлюються мікросцени, акти, які постають інтродукцією для головної містерії розігрування ролі, мімікрії перед імперськими особами і перед царицею. Обґрунтовано модерне розуміння ідентичності, яка стає предметом торгу, культурного обміну, обстоювання своїх прав. Використання колоніальної екзотики слугує виразним проявом перформативної поведінки, що є запорукою досягнення мети на імперській сцені.

Ключові слова: анекдот, карнавальність, перелицювання, колоніальний, культурний обмін.

The article is about the almost unexplored work of GF Kvitka-Osnovyanyanenko "Golovaty (Material for the history of Little Russia)" given the presence of elements of controversial speech, an alternative concept of national history. The role of the psycho-emotional component, family chronicle and intergenerational biography in creating a regional model of history is considered. The most important factor is the internalization of the event plan into the internal structures of human behavior, life, emotional experience of the objective logic of what happened in the past. The notion of local lore, local view of the national in the context of the imperial is applied. A new model of historicism is substantiated, through the prism of which the ways of development of national prose are clarified.